

De vrije kunst

HAN VAN MEEGEREN.

In 1942 verscheen een boek, een prachttuitgave liever gezegd, van H. de Boer en P. Koomen, met een voorwoord van Prof. Ing. E. H. van Genderen Stort, dat de titel droeg: Han van Meegeren. In dit prachtboek staan een aantal reproducties van den schilder, wiens „onechte” werk op het ogenblik over de tong gaat. Zij worden vergezeld van gedichten door Martien Beversluis, Jhr. Jan Feith en Rainer Maria Rilke. De laatste was al dood toen het boek verscheen en we kunnen hem zijn bijdrage, het is er maar één, dus niet kwalijk nemen. De andere medewerkers zitten nu, behalve Feith, die intussen gestorven is.

Het is gemakkelijk, de feiten kennend, op dit ogenblik enige scherpe opmerkingen te plaatsen over het „originele” werk van den veelbesproken schilder, doch dit heeft weinig zin. Wel geven de gereproduceerde tekeningen aanleiding tot enige psychologische opmerkingen, achteraf niet moeilijk te maken nu men de figuur beter kent, doch ondanks dat niet zonder belang. Het eerste wat den beschouwer opvalt, het werd ook elders reeds gezegd, is het grote imitatie-talent van Van Meegeren: Hij maakt Japans werk zo goed als tekeningen in de trant van de Toorop-Konijnenburgschool, alsook werk op de manier van Felicien Rops. Ook vindt men in vele van deze tekeningen als het ware „voorstudies” van zijn Vermeervervalsingen en van Frans Hals-achtige figuren.

Voorts wordt men onwillekeurig getroffen door een merkwaardig dualisme in het werk van dezen kunstenaar: aan de ene kant is het, hoewel krampachtig, zeer hooggestemd. Hij tekent figuren als den dichter, den musicus, hij verenigt op een tekening een aantal componisten en symboliseert de moederliefde; aan de andere kant gaat hij zich te buiten aan hoogst erotische, haast pornografische motieven, waarin naakte of halfnaakte vrouwen zeer virtuoos en juist weergegeven, niet zozeer de schoonheid dienen dan wel de begeerte opwekken. Deze plaatjes doen in de wijze van opvatting denken aan Felicien Rops, doch ze missen de scherpte, de hartstocht van dezen satyrieken tekenaar en zouden geen slecht figuur slaan in een of ander galant Frans tijdschrift van voor de oorlog.

Het dualisme zet zich zo ver voort, dat ook in de „ernstige” prenten dit pornografische element niet ontbreekt, revue-girls, vrouwen in avondjaponnen die alleen maar met een paar lijnen aangegeven zijn, filmsterren komen ook op de allegorische voorstellingen voor.

Het merkwaardige is nu, dat Van Meegeren in de „goed-bedoelde” tekeningen niets bereikt, hoe verheven het onderwerp ook moge zijn, men komt niet onder de indruk.

Dit ligt, veronderstellen we, niet in zijn bedoeling. We mogen aannemen, dat hij het ernstig gemeend heeft, dat naast een zeker cynisme, ook een positief idealisme aan zijn werk ten grondslag ligt. Er bestaat een spreekwoord: „Hoe groter geest, hoe groter beest” en inderdaad, de afgronden zowel als de toppunten van den groten kunstenaar liggen dikwijls buiten het bereik van den gewonen mens, maar bij Van Meegeren

lag de zaak anders: het hoge, dat hij bereiken wilde, bleef onder de maat, de erotiek van zijn wezen sublimeerde zich niet tot onvergankelijke schoonheid, het was hier slechts het mannetje dat sprak. Heeft deze man, die ongetwijfeld over een grote technische vaardigheid beschikte, dit zelf gevoeld? Was hij ontevreden met zichzelf en kwam hij bij wijze van capitulatie tegenover hetgeen hij wilde, tegenover zijn kunst, tot zijn vervalsingen, of heeft hij zich miskend gevoeld en wilde hij op de ons nu bekende wijze wraak nemen op de maatschappij en zijn speciale vijanden, de schilders en schilderijen-experts die hem niet voldoende erkenden?

Men heeft het er zo vaak in schilderskringen over, dat bij vele kunstenaars van de tegenwoordige tijd de techniek niet altijd adequaat is aan de ideeën van den schilder, hier is dan een voorbeeld van iemand wiens techniek blijkbaar ruim voldoende was, maar die niet in staat was er mee te doen wat men en hij zelf er van zou kunnen verwachten. Het verband kunstenaarsdrang en techniek, dat men wel eens legt in die zin, dat een kunstenaar van talent ten slotte steeds het uitdrukkingmiddel zal vinden dat voor de weergave van zijn geest noodzakelijk is, zou dus niet omgekeerd gelden: een man met een goede techniek vindt altijd het onderwerp dat met zijn geest overeenkomt. En toch: men moet aannemen, dat de zeventiende eeuwers eerst het „vak” leerden en daarna pas de „kunst” gingen beoefenen, om het nu maar eens eenvoudig uit te drukken. Zou deze gang van zaken in de moderne tijd veranderd zijn? Kunnen wij aannemen, dat Van Meegeren dus, in zijn techniek een „zeventiende eeuwer” zijnde, alleen een onderwerp der zeventiende eeuw als onderwerp kan vinden, dat geschikt was voor zijn aangeboren aanleg, terwijl hij niet de kracht had in al zijn voorbeelden een eigen opvatting te vinden? Of is het werk dat hier in dit boek gereproduceerd werd zijn eigenlijk werk, dat zijn geest het best weergaf: een krampachtig naar het „hogere” strevende, die daarvoor de verkeerde vorm uitkoos, de vorm van Konijnenburg, Toorop, Roland Holst, de niet picturale, de starre, gereformeerde, kan men bijna zeggen, die de „natuurlijkheid” zoekt in een al te plat realisme? De zondige gelovige, of misschien, wie weet, de zondige Pharizeër, die zich in de zonde beter thuis voelt dan in het ware geloof? Juist door de „literaire” kant van vele van zijn ernstige tekeningen dringen deze problemen zich juist bij dezen kunstenaar op, behalve dan dat men niet aan zulk een analyse zou denken, als hij ook niet een geniaal vervalser was geweest.

R. Blijstra.

Correspondentie met herstellende Oud-Politieke Gevangenen

Onze abonné J. C. Barent, O.L.Vrouwegasthuis, Zaal 13, Amsterdam-O., bericht, dat hij na onze oproep om met hem te corresponderen overstroomd werd met brieven. Gezien dit succes stelde hij ons de vraag of het niet mogelijk is door middel van De Uitkijk ook andere herstellende ex-politieke gevangenen, die in ziekenhuizen of sanatoria zijn opgenomen, indien zij zulks wensen, aan correspondentieadressen te helpen.

Uit talrijke bij ons binnengekomen brieven weten wij, dat er in de verschillende ziekenhuizen en sanatoria heel wat oud-illegale strijders zijn opgenomen. Indien zij er voor voelen met de lezers van ons blad te corresponderen, gelieven zij hun naam en adres aan de redactie van De Uitkijk bekend te maken en wij zullen dan een oproep in ons weekblad plaatsen.

De Redactie.